Vastaus eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan Maailmankuvalliset muutokset -ohjausryhmän kysymykseen uusvasemmistolaisen alakulttuurin ihmiskäsityksestä ja käsityksistä ihmisen suhteesta sosio-ekologiseen ympäristöönsä.

Georg Boldt, YTT
Helsingin Yliopisto

Suomeen on viimeisen vuosikymmenen aikana synytynyt kansanliikkeitä joiden osallistujamäärät sekä pitkäkestoisuus ovat Suomen nykyhistoriassa poikkeuksellisia. Helsinki ilman Natseja on kerännyt toistatuhatta osallistujaa vastustamaan itsenäisyyspäivänä järjestettyä kansallismielistä soihtumarssia jo seitsemän vuoden ajan. Vuonna 2018 Suomeen perustetun Elokapinan järjestämiin kansalaistottelemattomuuskoulutuksiin oli vuoteen 2024 mennessä osallistunut noin 4000 henkilöä. Näissä liikkeissä sekä muissa arvoihin ja identiteettiin perustuvan toimijan parissa on kehittynyt omalaatuinen poliittinen kulttuuri, jota tarkastelen kolmesta näkökulmasta. Ensin kiinnitän huomion näiden liikkeiden toimintalogiikkaan ja demokratiakäsitykseen. Toiseksi, perustelen miksi ääriryhmädiskurssi sumentaa ymmärrystä ulkoparlamenttaarisen vasemmiston ja oikeiston keskeisistä eroista. Kolmanneksi, esitän tulkinnan yhteiskunnallisten liikkeiden vetovoimasta poliittisen osallisuuden muotona.

Risto Alapuron historiallinen katsaus suomalaisiin protestiliikkeisiin (2017) kuvaa suomalaisia mielenosoituksia kansainvälisessä vertailussa verrattain rauhanomaisiksi, kurinalaisiksi, lainkuuliaisiksi ja avoimia yhteenottoja välttäviksi. Tätä protestikulttuuria selittää pitkälti se, että mielenosoituksia on Suomessa järjestänyt aiemmin lähinnä edunvalvontajärjestöt ja muut yhdistystoimijat, joiden ensisijainen toimintamuoto on välillinen toiminta. Tässä kansalaisyhteiskunnan korporativistisen perinteen muovaamassa protestikulttuurissa mielenosoitukset ovat olleet työkalu laajemman välillisen vaikuttamistoiminnan paletissa. Näin ollen mielenosoituksilla ei haluttu aiheuttaa häiriötä tai konflikteja, jotka olisivat vaikuttaneet negatiivisesti neuvotteluihin päättäjien kanssa.

Näiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ohelle on kuitenkin vuosien saatossa ilmestynyt yhdistysyhteiskunnan (Alapuro & Stenius 2010) traditiosta poikkeavia toimijoita. Luonteenomaista näille toimijoille on, että heidän kannattajansa kumpuavat monenlaisista ikäryhmistä ja sosioekonomisista taustoista, ja heitä yhdistää moraalinen velvollisuuden tunne toimia koettua epäkohtaa vastaan. Nämä liikkeet eroavat perinteisistä materiaalista etua ajavista toimijoista myös rakenteellisesti horisontaalisten valtasuhteiden, osallistuvan demokratian käytäntöjen ja perinteisistä yhdistyksistä poikkeavien järjestäytymisperiaatteiden myötä (Jokela 2024, Therborn 2022). Vaikka nämä liikkeet saattavat näyttää ulospäin radikaaleilta, habituaalista järjestystä rikkovien mielenosoitusten ja vaatimusten myötä, niiden sisäinen arvomaailma, jossa painotetaan demokratiaa, yksilön vapauksia ja oikeudenmukaista yhteiskuntaa, on pikemminkin liberaali kuin vallankumouksellinen (Graeber 2002), eikä mitenkään rinnastettavissa totalitaarisiin ääriliikkeisiin. On myös todettava, että harvemmin nämä liikkeet kutsuvat itseään vasemmistolaisiksi. Elokapinan tapauksessa liike välttää poliittista määrittelyä, ja Helsinki ilman natseja on kieltänyt kaikki puoluetunnukset sekä autoritaaristen (esim. Kiina ja Neuvostoliitto) valtioiden liput. Lisäksi esimerkiksi monet queer yhteisöt noudattavat pitkälti samoja toimintaperiaatteita.

Huomionarvoista tässä yhteydessä on, että demokratia näissä liikkeissä on enemmän kuin päätöksentekoprosessi. Demokratia elämäntapana merkitsee esimerkiksi turvallisemman tilan käytännöistä tiedottamista ja valvomista, yhteisön jäsenten hyvinvoinnista huolehtimista, tilojen ja tapahtumien esteettömyyttä, empatiaa korostavia puhenormeja ja resurssien solidaarista jakamista, esimerkiksi maksamalla vähävaraisten sisäänpääsymaksuja tapahtumiin, matkakustannuksia mielenosoituksiin tai sakkoja. Toisin sanoen prefiguraatio eli pyrkimys toteuttaa nykyhetkessä utopistisia sosiaalisia suhteita, arvoja ja poliittisia tavoitteita, on keskeinen osa näiden liikkeiden toimintaa.

Kun fyysisen koskemattomuuden loukkaukset, sakot, syytteet, sekä poliitikkojen ja poliisin julkilausumat yhteiskunnallisten liikkeiden repression tarpeesta ovat seurausta sille että osallistuu demokratiaa, ihmisoikeuksia, ympäristön ja yhteiskunnan moninaisuutta puolustavaan mielenosoitukseen, luottamus valtioon toimijana saattaa horjua. Rauhanomaisen yhteiskunnan kehityksen kannalta olisikin tärkeää kiinnittää enemmän huomiota uuden aktivistisukupolven ajatuksiin siitä, miten aktiivisen kansalaisen tulisi toimia sekä millainen yhteiskunnallinen kehitys olisi toivottavaa.

Kaikki poliittinen toiminta lähtee tavalla tai toisella liikkeelle ajatuksesta, että toisenlainen maailma on mahdollinen. Baiocchi ja kumppanit (2014) käyttävät kansalaismielikuvituksen käsitettä kuvaamaan sitä kuvittelukykyä, jolla kansalaiset rakentavat parempaa maailmaa. Kansalaismielikuvitus on siis rakenne, joka ohjaa toimijoiden käsitystä siitä, mitkä asiat voivat olla toisin, sekä miten nämä asiat voisivat olla toisin.

Oman tutkimustyöni pohjalta (Boldt 2018, 2021, Eranti & Boldt 2022) institutionaalisissa kansalaisten kuulemisjärjestelyissä keskitytään lähinä sellaiseen kansalaismielikuvituksen muotoon joka rakentuu ongelmanratkaisun ja maailman teknisen parantamisen ympärille. Esimerkiksi osallistuvassa budjetoinnissa pohditaan tyypillisesti pyöräteitä ja talviuintipaikkoja. Toisaalta on paljon ihmisiä, joiden kansalaismielikuvitukset liittyvät valtaan ja rakenteellisen epätasa-arvoon, tai solidarisuuteen ja yhteisöjen luomiseen. Mikäli näitä ihmisiä ei kiinnosta liittya puolueeseen ja asettua ehdolle vaaleissa, on luontevampaa toteuttaa poliittisia tavoitteitaan ulkoparlamenttaarisen toiminnan kautta, sillä näille teemoille löytyy harvoin luontevaa osallisuuskanavaa formaalin politiikan parissa. Sikäli kun liberaalin demokratian legitimiteettivajetta halutaan paikata osallistuvan demokratian kautta, olisi järkevää tarjota kansalaisille mahdollisuuksia vaikuttaa politiikan substantiivisen sisältöön sen sijaan, että osallisuus rajautuu mahdollisuuten vaikuttaa julkisesti tarjottuihin palveluihin niiden kuluttajana.

Viitteet:

Alapuro, Risto & Henrik Stenius. 2010. *Nordic associations in a European perspective: European civil society*. Nomos.

Alapuro, Risto. 2017. ”Demonstrationer i Finland.” *Arkiv. Tidskrift För Samhällsanalys*, *8*:8, 87–112.

Baiocchi, G. (2016). *The civic imagination : making a difference in American political life / Gianpaolo Baiocchi, Elizabeth A Bennett, Alissa Cordner, Peter Klein, Stephanie Savell*. Routledge.

Boldt, G. (2018). Condescension or Co-decisions: A Case of Institutional Youth Participation. *Young (Stockholm, Sweden)*, *26*(2), 108–125. https://doi.org/10.1177/1103308817713620

Boldt, Georg. *Citizens in Training : How Institutional Youth Participation Produces Bystanders and Active Citizens in Finland*. Tampere University, 2021.

Eranti, V., & Boldt, G. M. (2022). *Arkinen, paikallinen, julkinen: nuorten demokratiakäsitystä etsimässä*. Teoksessa Paakkunainen, K., Mykkänen, J., Kiilakoski, T. (2022). *Nuorisopolitiikka ja poliittinen nuoriso : objekteista subjekteiksi? / Kari Paakkunainen & Juri Mykkänen (toim.)*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Graeber, David A. 2002. "The new anarchists." *New Left Review*. 13, 61-73

Jokela, Maija. 2024. Performing Civic Action: Networked activism and its use of urban space. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Therborn, Göran. 2022. "The World and the Left." *New Left Review,* 137, 23–73.